

Овчарук Оксана Василівна,
канд.пед.наук, ст.наук.співр.,
завідувачка Інформаційно-аналітичним відділом
педагогічних інновацій Інституту інформаційних
технологій і засобів навчання НАПН України

ПРОБЛЕМИ ПОШИРЕННЯ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ ТА ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ПРОЕКТІВ В УКРАЇНІ

Анотація

На основі аналізу сучасного стану впровадження та поширення інновацій та інноваційних освітніх проектів виокремлено загальні проблеми щодо підтримки інновацій в освіті. Подано їх загальні характеристики. Виокремлено критерії відбору інноваційних ініціатив в освіті, охарактеризовано сучасні підходи до впровадження інновацій в системі загальної середньої освіти в Україні. Представлено каталог інновацій в освіті та інноваційних освітніх проектів.

Ключові слова: освітні інновації, інноваційні освітні проекти, загальна середня освіта, каталог інновацій

Постановка проблеми у загальному вигляді. Динамічні процеси в культурному й економічному житті суспільства вимагають постійного й оперативного оновлення в освіті: 1) у змісті навчання й виховання учнів; 2) у формах, методах і технологіях навчання та виховання учнів; 3) у змісті, структурі, формах і методах управління загальноосвітніми навчальними закладами; 4) в організаційній структурі закладів освіти. Це оновлення відбувається через впровадження інновацій в систему освіти. Українські освітяни здатні продукувати й запроваджувати інноваційні освітні ідеї, однак відчутним є брак знання про інновації, про успішний досвід їх запровадження. Важливою є систематизація, узагальнення та поширення інформації про інноваційні освітні проекти, розроблені в ході їх реалізації освітні інновації. Обізнаність суспільства про інноваційні інституції та практики, про успішні інноваційні проекти сприяє перетворенню їх на потужний механізм, що дозволяє освітній системі бути здатній до постійного інноваційного оновлення.

Слід зазначити, що наявні форми та способи узагальнення й поширення інформації про інноваційні практики здебільшого є неповними та несистематичними через низку різноманітних причин. Адже освітня інновація може набути значення педагогічної, якщо нові ідеї та досвід освітнього суб'єкта стають доступними іншим, що, передбачає її аналіз та усвідомлення, узагальнення її результатів, а результаті – поширення у педагогічні практики.

Українські освітні кола дискутують з питань визначення сучасного усвідомлення поняття “інновації” в освіті. Питання інновацій в освіті досліджуються та розробляються українськими педагогами та дослідниками,

серед яких Л.Даниленко, О.Козлова, В.Лунячек, О.Остапчук, О.Пометун, Л.Буркова, Н.Киворучко, К.Кривоучко та ін. [5, 6, 9,10, 3].

Метою статті є: охарактеризувати освітні інновації, що увійшли до каталогу інновацій та інноваційних освітніх проектів у 2013 р. та виокремити критерії їх відбору та узагальнення та також визначити роль освітніх інновацій та інноваційних освітніх проектів у процесі модернізації освіти в Україні, виявити проблеми їх поширення у вітчизняній практиці.

Виклад основного матеріалу. З педагогічної точки зору поняття “інновація”, “інноваційний” означають нововведення, що стосуються різних аспектів навчально-виховного процесу[4]. Результатом і продуктом творчого пошуку педагогів можуть бути нові технології, оригінальні виховні ідеї, форми та методи навчання та виховання, нові підходи в управлінні освітою, освітній політиці. Важливими при цьому є авторські ідеї, що не використовувались раніше, і які забезпечують ефективний та результативний поступ у педагогічних технологіях та розвитку системи освіти.

Дослідник Л.Даниленко визначає освітню інновацію, як новизну, що істотно змінює результати освітньої діяльності, створюючи при цьому удосконалені чи нові освітні, дидактичні, виховні системи; освітні, педагогічні технології; методи, форми, засоби розвитку особистості, організації навчання та виховання; технології управління навчальним закладом, системою освіти [5]. Автор виділяє освітні інновації у навчанні, вихованні та управлінні і зазначає, що до освітніх інновацій у:

- *навчанні* належать ті, які якісно покращують мотивацію учасників навчального процесу і вносять зміни у взаємини між учнем і вчителем, перетворюючи їх на партнерські;
- *вихованні* – ті, що формують в учнів особистісні цінності у контексті із загальнолюдськими;
- *управлінні* – ті, що створюють умови для прийняття керівником самостійного оперативного й ефективного управлінського рішення [6].

Автори Н.Кривоучко, К.Кривоучко виділяють поняття інноваційних педагогічних технологій, що тісно пов'язані з вищезгаданими поняттями. Дослідниці зазначають, що сучасні інноваційні педагогічні технології характеризуються тим, що:

- збагачують навчальний процес за рахунок впровадження активних, аналітичних і комунікативних способів навчання;
- забезпечують високий рівень навчально-виховного процесу;
- формують та розвивають компетентність фахівців;
- забезпечують становлення та розвиток аналітичних, організаційних, проектних, комунікативних навичок;
- розвивають здібності до прийняття вірних рішень у нестандартних ситуаціях;
- формують вміння будувати власні освітні програми;
- є ресурсом для зміни змісту освіти і структури начального процесу відповідно до міжнародних вимог;

- підвищують показники досягнень структурних компонентів процесу технологізації навчання;
- орієнтовані на стимулювання творчого потенціалу[9].

Розділяючи думки авторів, важливим є зупинитись на поширенні відомостей щодо інновацій в освіті. Адже на сьогодні існує проблема відсутності єдиного джерела отримання інформації щодо інновацій в освіті, їх належної експертизи. Останні роки відзначається певне відсторонення органів управління освітою від поширення інноваційних практик, відчувається брак мотивації педагогів до інноваційної діяльності. Немає єдиної мережі поширення інновацій та інноваційних педагогічних практик, практично відсутнє забезпечення впровадження результатів інноваційної освітньої діяльності внаслідок реалізації інноваційних освітніх проектів міжнародного рівня.

Намагання вирішити питання пошуку, збору, аналізу та надання даних щодо освітніх інновацій мали місце наприкінці 90-х – на початку 2000-х рр. Цим займались наукові та методичні відділи інновацій центрального та обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, окремі підрозділи у регіональних методичних центрах. Зокрема, у 2004 р. банк інновацій було створено Центром педагогічних інновацій та інформації Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти НАПН України. Банк містив дані про більш ніж 500 інновацій у всіх ланках системі освіти України. Банк було розміщено в мережі Інтернет (www.cippe.edu-ua.ntt/db/index.php), наразі він недоступний. Натомість упродовж останніх років було закрито частину підрозділів у дослідних інститутах та навчальних закладах, що збирали й систематизували інформацію про освітні інновації та займалися їх поширенням, зменшилось число відповідних досліджень. Висвітлення результатів впровадження освітніх інновацій у педагогічній пресі та засобах масової інформації значно поменшало. Внаслідок цього педагогічна громадськість дізнається про розробку та впровадження інновацій в освіті досить несистематично, не існує спеціальних центрів підтримки інноваційної освітньої діяльності на місцевому рівні.

Слід зазначити, що питання впровадження інновацій є справою конкретної школи та залежить від рішення керівника, що, з одного боку є позитивним чинником, оскільки керівник та колектив школи беруть відповідальність за створення та впровадження інновації. А з іншого – існують певні перешкоди на шляху просування інновацій в педагогічну практику, а саме – значних обсяг документів, що готує школа для впровадження інноваційних технологій у якості експериментальної діяльності, відсутність мотивації вчителів та колективу школи з боку держави; експертиза результатів інноваційної діяльності здійснюється з точки зору виконання освітніх стандартів та вимог, а не з точки зору оцінювання рівня творчості та інноваційності педагогів.

Одним з сучасних ресурсів, що надає інформацію щодо освітніх інновацій є Каталог інноваційних освітніх проектів та освітніх інновацій, який укладено у 2013 р. і розміщено на сайті Інституту інформаційних технологій і засобів

навчання НАПН України [8]. Каталог укладено за підтримки управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, Університету менеджменту освіти НАПН України, закладів післядипломної педагогічної освіти, Асоціації керівників шкіл м. Києва, Громадської організації «Агенція розвитку освітньої політики», Всеукраїнського фонду «Крок за кроком», Благодійної організації «Центр споживчих ініціатив», Міжнародного фонду «Відродження».

Даний ресурс містить систематизовані відомості про близько 160 інновацій в системі освіти на різних рівнях – навчання, виховання та управління освітою. Отримано та проаналізовано 243 паспорти інновацій. До каталогу увійшли інноваційні освітні практики з різних регіонів України. Укладачами було розроблено паспорт інновацій, який навчальні установи заповнювали відомостями щодо власних інноваційних практик. Каталог містить класифікатор інновацій за такими видами: зміст освіти, виховання, засоби навчання, освітня система, управління освітою.

Впродовж збору даних до каталогу з'ясовано, що на рівні деяких областей України проводяться так звані ярмарки педагогічних інновацій. Наприклад, в 2013 році такі ярмарки відбулись у Києві (Шевченківське РДУ, 15 квітня 2013р.); у м. Ромни (<http://www.oblrada.sumy.ua/novyny-mistsevyh-rad/27-romenska-rajonna-rada/9615-oblasnyj-jarmarok-pedagogichnyh-idej-ta-innovatsij-rochatkovoji-shkoly-u-romnah.html>), 19 травня 2013р. в Одеській області (<http://osvitaodessa.org/?mod=fullNews&id=152>). Відділ освіти Ворошиловської районної ради в м. Донецьку представив матеріали районної виставки - ярмарку педагогічних ідей (http://roovorosh.ucoz.ru/load/rajonna_vistavka_jarmarok_pedagogichnikh_idej/25). Наведені ресурси є лише прикладом поширення досвіду освітянами.

Важливим у відборі інноваційних освітніх проектів та освітніх інновацій є критерії, якими укладачі каталогу пропонують користуватись при виборі представлених у каталозі педагогічних практик. Серед них:

- новизна (відсутність аналогів у вітчизняній освітній практиці, інноваційність);
- відповідність цілям освіти, освітнім потребам споживачів освітніх послуг, заявленим цілям і завданням перетворень;
- результативність (підвищення якості освіти, освітніх послуг, покращення в діяльності навчальних закладів у результаті запровадження інновації);
- ефективність (відповідність результатів запровадження інновації необхідним для цього ресурсам).

Висновки. Представлений вище досвід та подані критерії є намаганням повернути інтерес освітніх кіл до інновацій в освіті, окреслити проблеми та перешкоди у поширенні інновацій та визначити шляхи створення можливостей доступу освітян до таких відомостей та даних. Слід підкреслити, що сьогодні система підвищення кваліфікації, яка покликана бути на вістрі інноваційних зрушень в освіті, недостатньо реагує на появу нових, інноваційних напрямів в освіті та недостатньо поширює їх серед широкого загалу вчителів-практиків.

Існуючі способи узагальнення й поширення інформації про інноваційні практики в освіті є здебільшого недостатньо систематичними і, переважно, залежать від інтересів окремих закладів та громадських організацій, що здійснюють освітні проекти.

Важливим є усвідомлювати перешкоди, які впливають на впровадження освітніх інновацій, серед яких можна виділити такі:

- відсутність чіткого бачення вирішення проблем в освіті засобами впровадження інновацій;
- відсутність чітких метричних даних щодо інноваційних проектів;
- державні програми та освітня політика здебільшого ігнорує інновації;
- неможливість вчителів-практиків вплинути на процеси в освіті;
- місцеві органи управління освітою недостатньо підтримують інновації та мотивують вчителів та заклади до їх випровадження та ін.

Одним з шляхів подолання проблеми браку інформації щодо освітніх інновацій є створення постійно поновлюваного електронного інформаційного ресурсу, який має бути доступним для широкого загалу користувачів. Не менш цікавим є встановлення партнерства між вітчизняними та зарубіжними освітянами щодо освітніх інновацій та створення відповідної платформи для такої співпраці. Це дозволило б встановити партнерство між навчальними закладами різних країн та збагатити педагогічну інноваційну практику. Такий ресурс може стати постійною платформою для обговорення досвіду та його обміном, бути важливим джерелом підтримки освітніх реформ.

Список основної використаної літератури:

1. Абасов З.А. Понятійно-терминологический аппарат инновационной педагогической деятельности// Философия образования.– 2006. - №1(15). – С.56-62.
2. Алфімов Д.В. Інноваційна освітня система: шляхи відродження// Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: Збірник наукових праць / Ред. кол. Л. І. Даниленко та ін. – К.: Логос, 2000. – С. 158-160.
3. Буркова Л.В. Класифікація педагогічних інновацій як елемент механізму управління інноваційним процесом в освіті // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: Збірник наукових праць / Ред. кол. Л. І. Даниленко та ін. – К.: Логос, 2000. – С. 231-238.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел. – К., Ірпінь: Перун, 2001. – 1440 с.
5. Даниленко Л.І. Управління процесом здійснення інноваційної діяльності в системі загальної середньої освіти // Післядипломна освіта в Україні.– 2003. - №3. – С.70-74.
6. Даниленко Л.І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах: Монографія. – К.: Міленіум, 2004. – 358 с.
7. Закон України "Про інноваційну діяльність".– 4 липня 2002 р.– www.gdo.kiev.

8. Каталог інноваційних освітніх проєктів та освітніх інновацій - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.ime.edu-ua.net/osv_pr.html](http://www.ime.edu.ua.net/osv_pr.html)

9. Криворучко Н.І., Криворучко К.І. Інноваційні педагогічні технології під час професійної підготовки майбутніх фахівців.- Тези Дев'ятої Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Інновації та традиції в сучасній науковій думці». - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org/krivoruchko-ni-krivoruchko-ki-innovatsiyni-pedagogichni-tehnologiyi-pid-chas-profesiynoyi-pidgotovki-maybutnih-fahivtsiv/>

10. Освітній менеджмент: Навч. посібник /За ред. Л.Даниленко, Л.Карамушки. – К.: Шкільний світ, 2003. – 400 с.

11. Пометун О.І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод.посібн. – К.: АСК, 2004. – 192 с.

ПРОБЛЕМЫ РАСПРОСТРАНЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ИННОВАЦИЙ И ИННОВАЦИОННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОЕКТОВ В УКРАИНЕ

Аннотация

На основе анализа современного состояния внедрения инноваций и инновационных образовательных проектов выделено общие проблемы поддержки инноваций в образовании. Выделено критерии отбора инновационных инициатив в образовании, охарактеризовано современные подходы к внедрению инноваций в системе общего среднего образования в Украине. Представлено каталог инноваций в образовании инновационных образовательных проектов.

Ключевые слова: *образовательные инновации, инновационные образовательные проекты, общее среднее образование, каталог инноваций*

THE PROBLEMS OF DISSEMINATION OF THE EDUCATIONAL INNOVATIONS AND INNOVATIONAL EDUCATIONAL PROJECTS IN UKRAINE

Oksana V. Ovcharuk

Candidate of Pedagogical Sciences, Head of Information and Analytical Department of Institute of Informational Technologies and Learning Tools of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

Summary

The main characteristics of educational innovations and innovation educational projects are analyzed. The selection criteria of the innovation initiatives in education are underlined. The Catalogue of education innovations and innovation educational projects is presented in the article.

Key words: *educational innovations, innovation educational projects, general secondary education, innovation catalogue.*